

**la vida democràtica a les iniciatives
i organitzacions d'educació al llarg de la vida**

Aquest número potser un poc encobert i còmplice està dedicat, amorosament i política, al camarada, company i amic sebas parra nuño amb el qual hem viscut i compartit tantes lluites, iniciatives... com derrotes... en un temps prenyat d'esperances i insurreccions, sempre... testimoniatge encarnat i quefer quotidià revolucionari per fer concret allò inèdit viable i allò real possible que sempre ens ha exigit que lluitem per ell; testimoniatge material... segueixes, seguim... i 'escampem, franca, la llavor dels somnis...' en sendes i camins i... envers una educació permanent i popular, emancipadora i antagonista.

Quaderns d'Educació Contínua

la vida democràtica a les iniciatives i organitzacions d'educació al llarg de la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Míla Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senet (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel i (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez i (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC)

Correcció i traducció

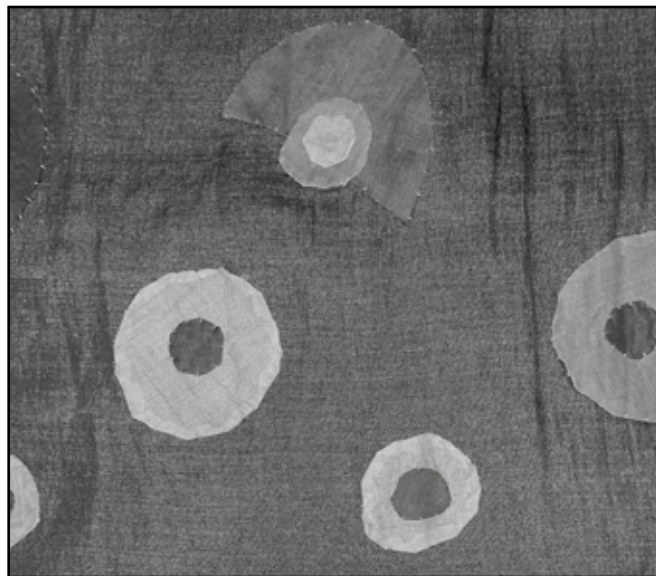
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua 48

Hivern 2022 • 18 €

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: Cercles embastats

Autor: GAP

Tècnica: fotografia digital

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2022

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

Per una pedagogia radicalment democràtica

Enrique Javier Díez Gutiérrez • 7

Estatisme i interseccionalitat: una aproximació

Consol Aguilar • 18

Educació Ciutadana en Contextos de Malestars, Incerteses, Riscos i

Estranyeses: un projecte d'escriptura-acció-reflexiva

Jorge Osorio Vargas • 28

Autonomia, innovació i transparència: miratges en la Universitat del Simulacre

Clara Arbiol González • 41

contínua

CONFINTEA VII. Marc d'Acció de Marràqueix. Aprofitar el poder

transformador de l'aprenentatge i l'educació d'adults

Institut per l'Aprenentatge al Llarg de Tota la Vida • 51

persones, territoris i experiències

Cultura i pràctica democràtica: una reflexió teòrica-pràctica des de l'àmbit educatiu

Jordi Feu • 65

Vida democràtica. Un procés d'aprenentatge al llarg de la vida. Narració

crítica del procés de participació, democràcia... a l'APAP i l'educació permanent

Encarna Such Cardona, Nieves Roselló Navarro i Paqui Borox López • 76

Institut Creixer: una organització per a joves i adults amb discapacitat intel·lectual

Daiane Rodrigues de Almeida, José Clovis de Azevedo, Rosemari Lorenz

Martins, Jose Maria Sanahuja Gavalda • 80

L'escola pública: Ni un pas enrere. Una defensa des de la sobrietat il·lustrada

Enric Agost Carceller • 92

investigació

Pedagogia crítica i resistència: aportacions des del pensament de Paulo Freire en els temps del col·lapse de la democràcia

Entrevista amb Peter McLaren/Maria Vieira Silva • 101

arxiu

dialògica

Joan Fuster i l'educació popular

Carles Riera Albert • 125

fotografia • 129

llibres

bell hooks, pensament en llibertat

Carmen Martínez Sáez • 133

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Vida democràtica. Un procés d'aprenentatge al llarg de la vida. Narració crítica del procés de participació, democràcia... a l'APAP i l'educació permanent

Encarna Such Cardona, Nieves Roselló Navarro i Paqui Borox López

La militància és un concepte en desús. De fet, és un concepte emparentat amb el de responsabilitat, molt proper al de compromís o al de ciutadania activa. També pot ser definit com a posició davant la vida, com a forma de lluita per fer front als obstacles que amenacen la llibertat i la dignitat humana, com l'exigència d'assumir responsabilitats envers els altres, de manera que qualsevol ésser humà pugui desenvolupar les seves capacitats en llibertat, de crear condicions segons les quals tothom pugui veure protegits els seus drets.

Xavier Besalú. Pedagogia sense complexos. Contra fatalistes i saberuts. Publicacions de l'Institut Paulo Freire

Formar part d'iniciatives i organitzacions que tenen com objectiu posar en marxa accions d'educació popular i, alhora, millorar l'educació permanent ha estat el compromís, la passió, la lluita i l'esperança que ha marcat la nostra pràctica democràtica en diversos moviments socials al llarg d'aquests anys.

Aquest procés de participació al·ludeix a un procés d'aprenentatge permanent, actiu, col·lectiu, afectiu, crític... centrat en l'equitat, la responsabilitat, el feminisme, la solidaritat i la pau. Formem part de moviments que no sols fan referència a l'educació, sinó també a tots els aspectes relacionats amb ella com la política, el sindicalisme, l'associacionisme... per tal de desenvolupar una nova forma emancipadora de vida comunitària conformant referents transgressors, tant dins com fora dels espais educatius, i així formant i formant-nos com a persones amb capacitat per a exercir com agents actius del seu propi procés, com a ciutadans i ciutadanes compromesos amb el món per tal d'entendre'l i actuar en ell i, a la vegada, ens guie a la comprensió entre els éssers humans que el compartim.

Fer part d'un moviment col·lectiu que siga de veres un motor de transformacions i mudances ens ha dut a pràctiques cooperatives i de complicitat, desaprenent i trencant amb tot allò que ens fa pensar que "no es pot fer res" i així ha estat la nostra re·volució materialitzada en fets i accions conjuntes, compartides i comuns.

Hem construït vida democràtica amb altres dones i hòmens conformant moviments col·lectius i associatius que han actuat dins dels espais educatius per tal de dignificar l'educació permanent, lluitant per tal de que les persones que cada dia participen en una iniciativa pública d'educació permanent ho facen amb tots els drets i responsabilitats. Una pràctica democràtica fonamentada en la diversitat i el reconeixement, el respecte i la cooperació, el diàleg i la solidaritat.

El treball de sensibilització realitzat al si de les associacions l'hem promogut anant centre a centre, territori a territori, persona a persona, en contextos formals, no formals i informals donant lloc a un moviment potent: la Mesa d'Agents Socials per la FPA. Aquest moviment queda constituït per entitats sindicals, associacions d'aprenents, federacions d'associacions (FEVAEPA), col·lectius de renovació pedagògica i d'associacions de docents vinculats a diverses entitats. Ha estat dins d'aquest moviment on hem viscut –també a d'altres espais i moviments– de manera plena el que definiríem com a “vida democràtica”: debats interns sobre educació permanent, reptes, oportunitats, estratègies, formació sobre aquests temes... i també un treball extern de fer-nos visibles per tal de sensibilitzar a la ciutadania i als representants polítics. Un treball a la vegada d'implicació dels mitjans de comunicació (premsa, ràdio...); d'elaboració de documents que més tard serien els que han marcat tota la legislació entorn de la Formació Permanent al nostre territori; assessorament als ajuntaments i d'altres entitats; etc.

Es tractava d'imaginar allò no-imaginable, conscients de la necessitat d'un nou tipus de societat, un nou discurs i unes noves relacions, unes noves institucions on es visualitzés allò que portava fent-se al nostre territori des de feia temps. Una pràctica de una democràcia radical i revolucionària, que ha influït en la consciència i la percepció amb poder per crear noves subjectivitats.

Unes pràctiques ciutadanes autèntiques, pròpies d'una democràcia participativa amb un exercici de voluntat política i cogestió que ens va portar a aconseguir una Llei d'FPA: progressista, solidària, feminista, ecològica, democràtica, valenciana..., única a l'Estat espanyol, feta des de la base amb consensos importants amb el conjunt dels actors socials i territorials, on totes i tots ens vàrem sentir reflectits perquè hem tingut veu i vot.

Aquesta experiència ens ha dut a totes nosaltres a fer de la participació i el compromís la nostra forma d'estar i ser al món, implicant-nos en diversos projectes de “bé comú” en àmbits polítics, mediambientals, associatius... on l'experiència viscuda ha estat un punt d'inflexió a la nostra vida. Aquesta experiència ha suposat ser una ferramenta per desenvolupar la nostra capacitat crítica, utilitzant-la per a fer de nosaltres agents compromesos i preocupats per afrontar assumptes socials essencials i dispostes a profunditzar i estendre el significat i la pràctica d'una democràcia radical i actual.

Estem convençudes de la necessitat d'una ensenyança/aprenentatge de vida democràtica per a la comprensió del món que a la vegada ens mobilitze a la comprensió entre els éssers humans que la compartim. També som conscients que el procés d'ensenyança/aprenentatge de ciutadania democràtica és complexa i afecta a varies facetes de la vida de les persones, les quals vivim en societat, això significa que aquesta formació democràtica des de i para la vida democràtica ha d'estar basada en la com-

¹ FREIRE, Paulo (2008). *L'educació com a pràctica de llibertat*. Biblioteca Paulo Freire 20. Publicacions de l'Institut Paulo Freire. Xàtiva.

prensió-compàtia, en la interrelació entre les persones i la societat, on tant les singularitats com les comunitats –el conjunt social– es complementen, es desenvolupen, es regulen i es controlen. Tot aquesta complexitat requereix per part de totes i tots els que participem saber prendre decisions, saber elegir, per saber escoltar i opinar de manera responsable, lliure i legítima. Com diu Freire: *“hay una práctica de la libertad, así como hay una práctica de la dominación. Actualmente, nos movemos, somos, vivimos, sufrimos, anhelamos y morimos, en sociedades en que se ejerce la práctica de dominación. No perdemos nada si intentamos una nueva pedagogía. Por el contrario, podemos ganar una nueva sociedad, un nuevo hombre, un nuevo mañana.”*¹

Aquesta ha estat la nostra reflexió crítica, des de la nostra pràctica però també hem de parlar quina és la situació actual, és a dir problematitzar la vida democràtica. Una pràctica que fa temps fins l'actualitat caracteritza els moviments d'educació permanent i popular que han resistit al aflorament d'actituds individualistes i exclouents fonamentades en la marginació d'altre/a, on s'ha imposat la intransigència i el menyspreu a les actituds i valors de solidaritat i cooperació, responsabilitat i compromís... Eixa és la realitat que hem viscut i sentit des del moment àlgid del moviment social adés esmentat on aconseguim la visualització i dignificació de la Educació Permanent i Popular Poc a poc tot ha anat cap en avall, l'objectiu de treballar per un projecte col·lectiu, els acords i consensos atenen més a interessos individuals que als comuns. Comencen a sorgir actituds autoritàries i discriminatòries. Tot amb una conformitat política, la qual aprofita una situació de tensions emergents entre allò micro i macro, entre l'inici i la meta, entre els objectius inicials i els nous, entre allò personal i el col·lectiu, entre allò objectiu i el subjectiu, entre el saber i el ser... en definitiva, la fragmentació del moviment i el sorgiment d'interessos potser legítims però falsos que produïren una neutralització de la cooperació i un fort increment de les finalitats corporatives.

Estem en un moment on, la participació i el compromís, pedra de toc d'una vida democràtica al moviment i també a les diverses iniciatives en les quals participem, i íntimament lligada a la presa de decisions –tenint en compte la voluntat de les persones, sent aquestes així més subjectes i menys objectes, ha quedat reduïda a “quasi un no res” Hem perdut, a l'àmbit del moviment social, el control de la pròpia situació i del projecte educatiu i potser el de vida. L'exercici de participació democràtica es troba obstaculitzat per mecanismes institucionals o estructurals i també al si del propi moviment; es promou més la aportació individual i fragmentada en una societat que exclou a molts grups humans. Aquesta realitat ens mostra una carència de política democràtica tant en el sistema polític en general com en les diverses iniciatives, associacions i centres públics de FPA. I en aquest moment estem, i tal com senyala pep aparicio guadas: *“és d'aquesta manera que irromp, per una part un cert autoritaris-*

me, més o menys tecnocràtic, que redueix a la ciutadania a un simple exercici pràctic i objectiu de tindre drets –no cregues tindre drets: *feminisme de la diferència*– i exercir la tirania de la llibertat –‘...el totpoderosisme de les seues llibertats, exemptes de límits, llibertats que s’inclinen a la llicenciositat’–; per altra –encara que moltes vegades actuen imbricades–, una perspectiva tecnocràtica, més o menys mercantilista, que torna a resignificar les ideologies com falsificació dels processos democràtics –sols la lògica del mercat possibilita la transparència i la transferència real de la governabilitat– i estableix la ciutadania com un contenidor buit a omplir per la solució liberaldemocràtica –i inclús la republicana en alguns aspectes–, tant en l’esfera pública com en la privada.”²

Vivim en un moment històric semblant al que Paulo Freire va denominar “situació límit” en el qual prescindir de l’esperança és negar-li a la lluita un dels seus suports fonamentals. Per tant, i des de la nostra pràctica i vida democràtica quotidiana, des d’eixos nuclis d’acció-reflexió-acció dels quals formem part (associació de persones Adultes, TAREPA, IPF, comunitats i institucions locals...), intentem escamotejar el fatalisme immobilitzant i fer de la indignació un motor col·lectiu que contribueix a reprendre les lluites en un doble sentit: relançar cicles de protestes basades en l’antagonisme i la presència organitzada, a les comunitats i als pobles, als centres públics i associacions, a les administracions amb cura sense perdre la radicalitat ni la gosa; per altra, tornar a fer xarxes que potencien des de baix aquestes apostes emancipatòries, doncs, tal com diu Paulo Freire, “*la revolució amb la que somiem serà pedagògica-política o no serà*” i, a la vida de les associacions i del centres públics de FPA, cada vegada més és imprescindible d’irrupció de la democràcia real, actual i radical.

Tenim la capacitat de planificar i participar en projectes col·lectius, de saber gestionar els conflictes i aplegar i aconseguir acords i cooperacions, rebutjant qualsevol imposició o discriminació i fent una aposta clara per la confrontació democràtica sense reserves. En companyia d’altres dones i hòmens fem camí. La quotidianitat del ser i fer des de allò local, és l’espai i ocasió permanent des d’on construïm democràcia en procés i participativa, amb unes practiques ciutadanes i participatives, l’exercici de voluntat política i la utilització d’estratègies de cogestió política, singular i comú, en espais de relacions democràtiques, dinàmiques i horitzontals, de cooperació, d’afectivitat i diàleg, d’aprenentatge transformador, pensant i aplicant una manera de fer i ser profundament freireana, és a dir, treballem com a “subjectes pensants- crítics”.

² ELIZALDE, Antonio, MAX NEEF, Manfred y otros. (2002). ‘El camino de re/invencción de la ciudadanía y la educación popular’ en: *Sociedad civil, cultura democrática e inclusión social*. Aprendizajes, posiciones y procesos 3. L’Ullal Edicions-Diàlogos editorial. Xàtiva.

INSTITUTO
Paulo Freire

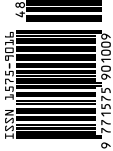
Associació de Persones
Adultes Participants
CPFPAFRANCESCOSCHIMORATA

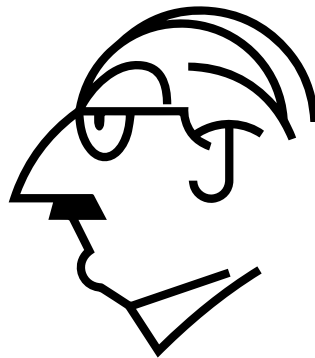
TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

*'amb els sistemes
d'ensenyament vigents
–i no sols els carpetovetònics–,
les criatures –no sols–
abandonen els estudis,
elementals o superiors, amb
una escassíssima curiositat
intel·lectual, i de vegades amb
un odi formal a la 'cultura'.
Joan Fuster*

CENT de FUSTER

